

ПЕНЧО СЛАВЕЙКОВ
ЗАПУСТЕНИЕ
ИЗ „ПО МОСТА НА ВРЕМЕТО“

chitanka.info

ЗАПУСТЕНИЕ^[0]

*Понесъл поздрав благ, долняка свеж повея,
от влажната земя мъглявий плащ отвея
и с топлия си дъх ѝ размрази гръдта —
от зимний тежък сън се вече сепна тя
и като угледна невеста се обкичи
с венци от минзухар и бисерно кокиче.*

*За пролет пеящи, подзели пъргав бяг,
потоците ручат. Белеят преспи сняг
тук-там по върхове планински още само
и сякаш взират се учудено оттамо
към гостенката, от незнаен край дошла
и разположена над равните поля
на пъстрий си килим, на който по ресните,
поръсени с роса, на слънцето лучите
играят и блестят. Как радостна е тя,
с усмивка весела и млада на уста!
Как маме и ласкай... Но никой се не радва
на нея. Ни орач в поле се не повадва
на оран — пуст черней забравений угар;
в горите се не чуй цафара на овчар;
чевръстите моми не виждат се по двори,
и с песни по шетня да ходят. На простори
по вити друмища вирее буренак —
и се не мярва там ни конник, ни пешак.
А спусне ли се нощ и божий свят заглъхне,
а през клисурите вечерника полъхне —
плах някакъв си стон се в неговия лъх*

отйеква — сякаш е сподавения въздъх
на клетник, земни дни кому са отмилели.
Летят, под небеса високо път подзели,
към север жерави ята подир ята,
по тях и щъркели-егюпци, с пролетта
навикнали гурбет да ходят по чужбина,
прииждат, — там един крилата си разпина,
като че бял байрак, и мудро в вис се вий,
там друг, сред мочури изправен важно бий
с червения си клюн набат... Чевръстокрили
со весел чуролик и лястовички мили,
подобно рой стрели пернати, се вият —
завръщат се и те, и с песни — чуй! — вестят
очаквания край на дните мъгловити.

Защо ли идете, о гостенки честити!
Кому ли песен вий ще пеете сега
в тоз злополучен край? Мъртвило и тъга
е вредом днес, преди де радости цъфтяха,
когато идвахте под охолната стряха
на ратника честит да свивате гнезда...
Де ще ги свийте днес? Едвам личи следа
от стряха и от дом тук-там из съсипните,
и, през разкъртени прозорци по стените,
едната пустош само ще се отзове
на песента ви. Там детински гласове
отдавна не е чул: детето смърт преварна
постигна — то лежи под пепелта пожарна
со люлката си там затрупано... И кой
стопан на работа ще будите? — Во бой
когото не свали куршумът на кръвника,
глава си той преве под брадва на дръвника,
или немил-недраг се рей по чужди край,
и само бог един неволите му знай!...

Върнете се назад, о гостенки, върнете!
Че вий ще чувате тук само плаحوвете

вдовишки: на живот са призрак само те, —
живот, когото би изскубнали с нокте,
да можеха, сами днес както си косата
изскубват. Ах, да би могли поне полята
да се възраждат вам! Но там, без гробове,
на слънцето гният разплути лешове
и орляк гарвани разръфат ги со стръв;
съсирени на пек, чернеят локви кръв;
кърмящи с своя смрад недрата хлебородни
на майката земя.

Дошли през дни несгодни,
о, мили гостенки, върнете се назад!
На юг, там дома, вам ще бъде всякой рад.
Не цепят плачове там ясный свод небесен
и тамо има кой да слуша вашта песен!
Сбогом, честит ви път! Но, лястовки, оттук
вий не отнасяйте на ваший хубав юг
там вест на бедните заточеници клетки,
каква ужасна чест им родний край сполети.
И без това тъги разядат тям сърца,
и без това е тям страдалчески лица
сбраздила на скръбта ръката костелива...

О, пролет, пролет! Тъй и хубава и мила,
ти майката земя отново съживи
и дивен ѝ венец от росни китки сви;
Балкана хубавец вся зима боледувал
и в бляновете си въздишал и тъгувал
за тебе, по чело щом го целуна ти,
той горд и бодър се изправи в висоти,
во мантията си загърнат кадифяна —
и птички охолни му с песен най-отбрана
честитят радостта... Ти всичко обнови,
възрадва... Само на злочестий роб, уви,
ти не донесе ляк за кървавите рани...

О, дивна пролет, де надеждите, що лани

*пося ти не в едно заглъхнало сърце, —
подобно во лехи градински цветове?
Тях слънце пролетно ги запустели свари!
Народ занемарен за нищо днес немари...
В душите, като в гроб, не трепка и не грей
отнийде светлинка: събира се, гъстей
там непрогледна тма — и де живот е било
там днеска пустош е, там днеска е мъртвило...*

[0] „Мисъл“, кн. 4 (датирана „20 април“) 1901 г. — В „Мисъл“ вместо подзаглавието „Из «По моста на времето»«: »Из «Кървава песен». Песен VIII. — Пролетта 1877 г.“ Цялата книжка на списанието е отбелязана като „юбилейна книжка за Априлското въстание“ с материали за въстанието и от П. К. Яворов, Ана Карима и др. В очерка за Иво Доля Славейков говори за поемата „По моста на времето“, „един епос в девет песни“, като има пред вид „Кървава песен“. Той не възпява тук въстанието от април 1876 г., а предава картината на Балкана от следната пролет, когато се събужда от зимния сън, с припомняне опустошенията и народните жертви от миналата година. Намерението на Славейков изглежда е било — като е написал „Запустение“ с оглед на актуалната нужда на списанието — да започне с тая картина главата си за Шипка в „Кървава песен“ (после по изменения план на поемата тая песен е девета). При писането на песен девета, посветена на Шипка, той е изоставил така написания първоначален текст „Запустение“.

В „Мисъл“ след последния стих на „Запустение“ („там днеска пустош е, там днеска е мъртвило“) следва текст, после изоставен:

*А сякаш между туй надвисналия мрак
да пръснат, идваха един по други знак —
и с трепет на душа тях всички ги ловяха...
От никого макар невярвани, летяха...
Вест подир вест — едни мълвяха, че война
обявил Белий Цар, от друга пак страна —
че Сърбия (писмо бил някой си получил*

от Белград), еди-где пак трети се научил
и го таинствено разправя, че безчет
дружини бежанци и волници, отвред
от Българско, се от Румъния тъкмяли,
да минат Дунава — и даже го минали,
и не един от тез, които мняха гроб
че в съсипните са намерили, и поп
за тях бе помен чел, — щастливо отървани
от вражеския бяс, и те са там събрани
под пряпорците на опълчената рат...
А заприидваха и откъм Цариград
по други пък мълви. Защураха заптии
насам-натам; сред тях наежени ордии
вървяха ден и нощ — лежаха на конак
ден-два и някъде измитаха се пак,
посрещани със страх, изпращани със клетва...
И сепнат робът се със трепет заогледва.
Балканът заехтя и като (както) звяр ранен
от невиделица, и в кърви повален
с рев ровката земя с ноктите си размята,
така със грозен рев размятаха земята
гранати — вестници, че всичко онова,
до вчера що бе сал таинствена мълва,
е днеска истина: разплатний ден настана.

Откъсът в „Мисъл“ свършва с ред многоточия — знак, че Славейков е гледал на него като на начало на песента. — В своя екземпляр на антологията, над заглавието на „Запустение“, Славейков е написал: „Пролог: Угаснала звезда“. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.